

Igor Stravinski

Compozitorul de origine rusă Igor Stravinsky a fost unul dintre cei mai importanți creatori de muzică din secolul al XX-lea. Compozițiile lui timpurii au scandalizat contemporanii cu energia lor primitivă însă stilul său târziu a devenit mult mai auster.

Igor Feodorovici Stravinsky s-a născut în localitatea Oranienbaum, un orașel situat în apropierea St. Petersburgului, capitala Rusiei pre-revoluționare, pe 17 iunie 1882. Tatăl lui era un binecunoscut cântăreț de operă, ceea ce a făcut ca tânărul Stravinsky să crească într-un cămin confortabil, civilizată, unde muzica, arta și literatura erau apreciate. Deși a învățat să cânte la pian la vârsta de nouă ani, vocația lui deosebită pentru muzică a apărut mai târziu și tânărul Stravinsky și-a petrecut patru ani la Universitatea din St. Petersburg (1901-1905) studiind dreptul și filosofia.

În 1902, Stravinsky i-a prezentat câteva compoziții lui Nikolay Rimsky-Korsakov (1844-1908), una dintre figurile proeminente ale școlii "naționaliste" de muzică, puternic influențată de istoria Rusiei, de folclor și de muzica populară. Aceste elemente au rămas importante în muzica lui Stravinsky mult timp după ce și-a dezvoltat propriul stil, mult mai modern. El a studiat alături de Rimsky-Korsakov vreme de șase ani însă a fost influențat și de stilul avangardist al lui Claude Debussy (1862-1918) și al altor compozitori contemporani.

Diaghilev și Pasărea de foc

Cu ajutorul lui Rimsky-Korsakov operele timpurii ale lui Stravinsky, printre care *Simfonia în Si-bemol major* (1908), au fost prezentate în St. Petersburg. După decesul lui Rimsky-Korsakov, în 1908, Stravinsky a început să evolueze cu un stil mai îndrăzneț, mai neortodox, un stil încurajat de asocierea cu Serghei Diaghilev. Fiind un impresar cu un fler deosebit în a descoperi talente, Diaghilev a ascultat piesa orchestrală *Focuri de artificii* a lui Stravinsky și l-a recrutat pe compozitor pentru *Ballets Russes* care reunea dansatori, scenografi, coreografi și compozitori talentați, și care începând cu 1909 a cucerit vestul Europei.

Prima piesă amplă compusă de Stravinsky pentru *Ballets Russes* a fost *Pasărea de foc*. Aceasta a fost compusă pentru a acompania o poveste tradițională în care un prinț rus capturează fabuloasa pasăre de foc dar o eliberează atunci când aceasta îi promite să-l recompenseze cu una dintre puterile ei magice. Într-o atmosferă spectaculoasă, pasărea îl ajută pe prințul Ivan să salveze o prințesă și să ucidă un căpcăun, un act care readuce la viață mai mulți

▲ După ce a emigrat din Rusia în Statele Unite ale Americii, Stravinsky s-a dedicat în mare măsură dirijatului. Aici poate fi văzut dirijând un concert în decembrie 1958.

● Un portret al lui Igor Stravinsky realizat de Jacques Emil Blanche. Pe lângă marile sale capodopere, una dintre celelalte mari realizări ale artistului a fost dezvoltarea atonalismului (pe baza unei scări cu 12 tonuri).

nobili și doamne, care fuseseră prefăcuți în stane de piatră. Reprezentată pentru prima oară la Paris în iunie 1910, *Pasărea de foc* l-a făcut celebru pe Stravinsky peste noapte.

După exact un an, *Petrushka*, un alt balet al lui Diaghilev, pe muzica lui Stravinsky, a avut premiera tot la Paris. Bazat pe un cunoscut basm rusesc, baletul avea ca eroine principale niște păpuși înzestrate cu o aparență de viață de creatorul lor malefic. Ele trăiesc o dramă în

⦿ Balerina Tamara Karsavina dansând în *Pasărea de foc*, compoziția lui Stravinski din 1910, realizată pentru compania lui Diaghilev, *Ballets Russes*. Aceasta a fost prima piesă cu totul originală, modernă, creată de artist.

șărăcăciosul
naj tragic, înfrâ agi
alul său.

Stravinski a realizat concepția originală, pe re intenționa să o folosească ca bază pentru piesă orchestrală. Efectele muzicale stranii re redau nebunia lui Petrușka au fost trans-tate efectiv pe scenă și succul baletului a st asigurat de marele balerin Vaslav Nijinski. iar și fără Nijinski, *Petruska* e și astăzi suc-s în rândul marelui public.

Sărbătoarea primăverii

Stravinski a devenit și mai celebru pentru cea de-a treia muzică de balet, *Sărbătoarea primăverii* (binecunoscută și sub denumirea franceză *Le Sacre du Printemps*). Acest spectacol reprezintă "Un tablou al vechii Rusii": un trib primitiv celebrează venirea primăverii cu dansuri rituale și una dintre fete dansează până la sacrificiul suprem.

Prima noapte de reprezentație, 29 mai 1913, la teatrul Champs-Élysées din Paris, a rămas faimoasă în istoria teatrului, fiind aproape de o răscoală, în timpul căreia poliția a fost obligată să facă mai multe arestări. Ieșirea din scenă a lui Nijinski a provocat o oarecare rumoare însă audiența a fost zăpăcită și revoltată și de ritmurile discordante, puternice, complexe, chiar "barbare", ale muzicii lui Stravinski. Primirea ostilă nu a creat însă daune durabile reputației piesei,

⦿ *Petruska* (1911) a fost compus pentru *Ballets Russes*. Aici Vaslav Nijinski, considerat de unii ca fiind cel mai mare balerin din toate timpurile, este prezentat în rolul principal al clovnului tragic.

⦿ Acest costum pentru *Petruska* a fost creat de Leon Bakst (1866-1924), un faimos pictor și scenograf rus care a plecat la Paris pentru a lucra cu Diaghilev și Stravinsky.

stăzi considerat
enul: Trebuie i rcat faptul că, înc
1 19: Sărbăt : primăverii nu
ât reprez ii orchestrale.

Privighetoarea

În primul anului 1913, Stravinsky a reușit să realizeze opera *Privighetoarea*, operă lăsată netenută din 1909. Această fantezie "chineză" ușoară dar încântătoare, reprezentată la Paris în mai 1914, avea la bază un basm scris de Hans Christian Andersen. În basm, împăratul nerecunoscător preferă cântecul unei păsări mecanice celui al privighetorii însă atunci când acesta cade la pat, cântecul superb al privighetorii este cel care reușește să învinge soala.

Stravinsky și-a petrecut începutul verii anului 1914 în Rusia și în Polonia unde a cules folclorul muzical pentru

terminată în 1923. După reîntoarcerea sa în Europa de Vest și declanșarea Primului război mondial (1914-1918) artistul s-a îndepărtat definitiv de țara natală. După Revoluția rusă din 1917 și fondarea statului comunist artistul nu a mai dorit să se reîntoarcă în Rusia, devenind exilat permanent. În timpul războiului el a compus lucrări cu teme rusești dar și ultra-moderna *Istorie a soldatului* (1918), o lucrare scenică de "cameră" care avea în distribuție un narator, trei dansatori și o trupă de șapte membri. Lucrarea avea influențe de jazz, muzică populară spaniolă și alte tendințe non-clasice.

Stravinski a petrecut anii de război în Elveția, iar în 1920 s-a mutat cu familia în Franța al cărei cetățean a și devenit în 1934. Pierzându-și în Rusia întreaga avere, artistul a

Getty Images

▲ Marele impresar Serghei Diaghilev (stânga) alături de scriitorul francez Jean Cocteau. Talentul lui Diaghilev și marea lui reputație au făcut ca cele mai mari talente să lucreze pentru compania sa *Ballets Russes*.

fost obligat să lucreze pentru a se putea întreține. El a avut o lungă carieră de dirijor și de pianist ca l-a purtat în întreaga lume. Artistul a avut ocazia să-și dirijeze sau să-și interpreteze multe dintre propriile lucrări, creând un standard sau o interpretare ideală a acestora.

Neoclasicismul

Începând cu 1920, Stravinski a început să compună într-un stil mai puțin elaborat, considerat adesea neoclasic, deoarece clasicismul este asociat cu ordinea, chibzuiala și disciplina, și nu cu emoțiile necontrolate. *Simfonia pentru instrumente de suflat* (1920), *Octetul* (1923), *Concertul Dumbarton Oaks* (1938), *Simfonia în Si bemol* (1945) și *Simfonia în trei mișcări* (1945) sunt cele mai importante lucrări orchestrale din perioada neoclasică a artistului, perioadă care a durat până în 1950.

▶ Stravinsky și-a dirijat propriile lucrări în concerte din întreaga lume. Aici, artistul se află în Copenhaga dirijând, în anul 1959, alături de Orchestra Simfonică Regală din Danemarca, o reprezentație a *Păsării de foc*.

Mary Evans Picture Library

În anii '20, Stravinski și-a redobândit credința religioasă și tot restul vieții sale operele cu caracter religios au constituit o parte importantă a muncii lui. Pe lângă operă, balet și muzică instrumentală neprogramatică (muzică "pură" sau absolută), artistul a creat și compoziții bazate pe liturghia religioasă sau pe textele biblice, de la *Simfonia Psalmilor* (1930) până la *Canticum Sacrum* (1955), *Tbreni* (1958) sau *Cantate de recviem* (1965).

Oedip Rege

Neoclasicismul i-a stimulat lui Stravinsky interesul pentru Grecia antică (numită adesea Grecia clasică), ceea ce a influențat câteva din lucrările sale importante. Lucrarea *Oedip Rege* (1927) se baza pe faimoasa tragedie greacă a lui Sofocle, în care regele Oedip conduce o investigație asupra unei crime mai vechi și abate asupra lui și a familiei lui nefericirea atunci când descoperă că, fără să știe, el însuși era criminalul. Versiunea lui Stravinski a fost concepută astfel încât să confere lucrării o

▲ Decorul pentru primul act din *Petruska* a fost realizat de Leon Bakst pentru reprezentația din 1911 a companiei *Ballets Russes*, efectele bizare ale muzicii lui Stravinski fiind puse în scenă cu multă măiestrie.

calitate stranie, intensă, chiar rituală, care uneori poate deveni copleșitoare.

Textul este scris în limba latină, actorii poartă măști (ca și actorii antici greci) și un narator în ținută de seară relatează faptele. Personajele principale sunt "statui vii" care nu se mișcă de la locul lor; chiar și mesagerii sau alte personaje secundare doar intră sau ies de pe scenă. În afara scenei se petrec fapte teribile însă pe scenă nu există acțiune, se aud doar vocile care cântă și orchestra. *Oedip Rege* nu este nici operă (operă dramatică cântată, cu mișcare scenică), nici oratoriu (spectacol concertant al unui text dramatic, fără costume sau scenariu), lucrarea este de obicei considerată oratoriu-operă.

Stravinsky a fost influențat de miturile grecești și în baletele sale. *Muzele lui Apollo* (1928)

Getty Images

🕒 Stravinsky la venerabila vârstă de 83 de ani, la o repetiție la Royal Festival Hall, Londra, înaintea reprezentației cu propriile lui creații *Variațiuni în memoria lui Aldous Huxley* și *Pasărea de foc*.

reîntoarcerea la un compozitor clasic (în acest caz Mozart) și prelucrarea stilului și a temelor principale în maniera lui Stravinsky.

Influența lui Schoenberg

The Rake's Progress, singura operă completă de mari dimensiuni a lui Stravinsky, a încheiat perioada mijlocie a carierei lui. Impresionat de creșterea interesului față de așa numitul serialism muzical al lui Arnold Schoenberg (1874-1951) și Anton Webern (1883-1945), Stravinsky a adoptat el însuși acest stil care implica mânăuirea lucrării după reguli stricte cerute de compozitor prin intermediul unor note scurte. Rezultatul a fost o serie de compoziții de o densitate extraordinară și de o mare profunzime, printre care două mari lucrări corale *Threni* (1958), o prelucrare după *Lamentațiile lui Ieremia*, și *Cantatele de recviem* (1966).

Stravinsky a rămas activ și la vârsta octogenară, dirijând în SUA și în Europa. Opera sa a fost foarte variată, de la biblica *Abraham și Isaac* (1963), inspirată de o vizită în Israel, până la *Elegia pentru JFK* (1964), un memorial dedicat președintelui american JF Kennedy, asasinat în 1963. Ultima lui lucrare importantă a fost *Cantatele de recviem* (1966) dar a călătorit și a dirijat până în 1968, când sănătatea i s-a înrăutățit. În 1969 Stravinsky s-a mutat pentru tratament medical la New York unde a decedat la data de 6 aprilie 1971. Conform dorinței lui, el a fost îngropat la Veneția.

a pus capăt colaborării sale cu Diaghilev care a murit în 1929. Baletul este mai degrabă o înșiruire de scene decât o povestire: *Muzele lui Apollo* permite muzelor să etaleze artele pe care le patronază, iar apoi să se alăture zeului Apollo pe muntele Parnas. *Persefona* (1934), considerată "melodramă în trei acte", face referire la fiica lui Demeter a cărei milă față de umbrele morților o determină să coboare în lumea umbrelor și să domnească peste ea.

Aceste lucrări l-au consacrat pe Stravinsky ca pe un maestru al muzicii, capabil să abordeze orice temă, de la tristețea solemnă a lui Oedip până la mila și supărarea Persefonei. Spiritul lui Stravinsky, prezent adesea în muzica lui, apare și în *Jocul de cărți* (1936), un balet în care fiecare dans prezintă o fază a unui joc de cărți. La apogeu, mâna uriașă a unui crupier pune capăt jocului strângând cărțile. Atât tema cât și textul aparține lui Stravinsky.

Stravinski la Hollywood

Jocul de cărți a fost ultima lucrare pentru scenă compusă de Stravinsky vreme de mai bine de un deceniu. La sfârșitul anilor '30 artistul și-a pierdut soția și fiica, el însuși având o sănătate precară. O dată cu declanșarea celui de-al doilea război mondial (1939-1945) compozitorul a plecat în SUA unde s-a recăsătorit și s-a stabilit la Hollywood. Stravinsky a fost solicitat de mai multe ori să compună muzică de film, și deși nici una dintre propuneri nu a fost realizată, el a utilizat lucrările aflate în pregătire în muzica de spectacol.

Cele mai importante lucrări ale lui Stravinsky din perioada războiului au fost cele două simfonii. În ianuarie 1946, la câteva săptămâni după ce artistul a primit cetățenia americană, a avut loc la New York prima reprezentație a *Simfoniei în trei mișcări*. La puțin timp după aceasta, Stravinsky a compus muzica pentru un spectacol al baletului din New York City. *Orfeu*, balet inspirat din mitologia greacă, descrie modul în care irezistibilul muzician Orfeu își salvează iubita, pe Euridice, din Infern pentru ca apoi să o piardă din nou, și felul în care el însuși sfârșește tragic.

Între 1948-1951, după 30 de ani Stravinsky a lucrat la o nouă operă, *The Rake's Progress*. El

a colaborat foarte strâns cu libretistii săi, marele poet englez W H Auden și scriitorul american Chester Kallman, care s-au inspirat dintr-o serie de tablouri cu același titlu ale unui artist din secolul al XVII-lea, William Hogarth.

Opera urmărește declinul lui Tom Rakewell care se îmbogățește și care, alături de mefitofelicul Nick Shadow, renunță la dragostea adevărată în favoarea unei vieți pline de vicii, pentru ca în final să înnebunească și apoi să moară. La fel ca alte realizări neoclasiche ale lui Stravinsky, *The Rake's Progress* reprezintă

🕒 20 aprilie 1971; văduva lui Stravinsky și dirijorul Robert Craft în gondola care face parte din cortegiul funerar, de-a lungul canalului Grand Canal din Veneția. În cadrul serviciului funerar dirijorul Robert Craft a condus orchestra operei La Fenice în cadrul unei reprezentații a propriului *Recviem* al lui Stravinsky, compus în anul 1966. Cu toate că Stravinsky a murit la New York, el a cerut să fie îngropat la Veneția. Mormântul marelui artist se află în cimitirul situat pe insula San Michele din laguna venețiană.

